

NARODOWY
BANK POLSKI

Sytuacja na rynku kredytowym

wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych

IV kwartał 2023 r.

Sytuacja na rynku kredytowym

wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych

IV kwartał 2023 r.

Podsumowanie wyników ankiety

Banki w III kwartale 2023 r. zaostrzyły politykę kredytową w większości segmentów kredytów. Głównymi przyczynami tego zaostrzenia były: pogorszenie jakości portfela kredytowego i pogorszenie się perspektyw makroekonomicznych. Zmianom polityki kredytowej towarzyszył spadek popytu na większość rodzajów kredytów, z wyjątkiem kredytów mieszkaniowych i krótkoterminowych kredytów dla dużych przedsiębiorstw..

Na IV kwartał 2023 r. banki zapowiadają utrzymanie dotychczasowych kryteriów udzielania kredytów dla przedsiębiorstw i zaostrzenie wobec gospodarstw domowych oraz oczekują wzrostu popytu na kredyt ze strony dużych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, a spadku ze strony sektora MSP.

Kredyty dla przedsiębiorstw

Polityka kredytowa: brak zauważalnych zmian kryteriów udzielania kredytów dla dużych przedsiębiorstw oraz zaostrzenie dla MSP, uzasadniane pogorszeniem się jakości portfela kredytowego przy jednoczesnym zaostrzeniu wymagań co do zabezpieczenia spłaty kredytu.

Popyt na kredyt: dalszy (począwszy w II kwartale 2022 r.) spadek popytu na kredyty dla sektora MSP oraz różnokierunkowe zmiany w przypadku dużych przedsiębiorstw – wzrost na krótkoterminowe i spadek na długoterminowe; zmiany uzasadniane spadkiem zapotrzebowania na finansowanie inwestycji oraz zaostrzeniem kryteriów udzielania kredytów.

Oczekiwania na IV kwartał 2023 r.: utrzymanie dotychczasowych kryteriów udzielania wszystkich rodzajów kredytów dla przedsiębiorstw; spadek popytu na kredyty ze strony MSP (większy na długoterminowe), a wzrost ze strony dużych przedsiębiorstw (większy na krótkoterminowe).

Kredyty mieszkaniowe

Polityka kredytowa: kontynuacja zacieśniania kryteriów (przy jednoczesnym utrzymaniu dotychczasowych warunków udzielania kredytów) motywowana pogorszeniem się prognoz sytuacji gospodarczej i jakości portfela kredytowego oraz polityką pieniężną NBP.

Popyt na kredyt: ponowny, choć zróżnicowany w wielkości, wzrost popytu uzasadniany głównie uruchomieniem programu *Bezpieczny Kredyt 2%*, osłabiany m.in. użyciem alternatywnych źródeł finansowania.

Oczekiwania na IV kwartał 2023 r.: dalsze zaostrzenie polityki kredytowej oraz utrzymanie się wzrostowego trendu w wielkości popytu na kredyty mieszkaniowe.

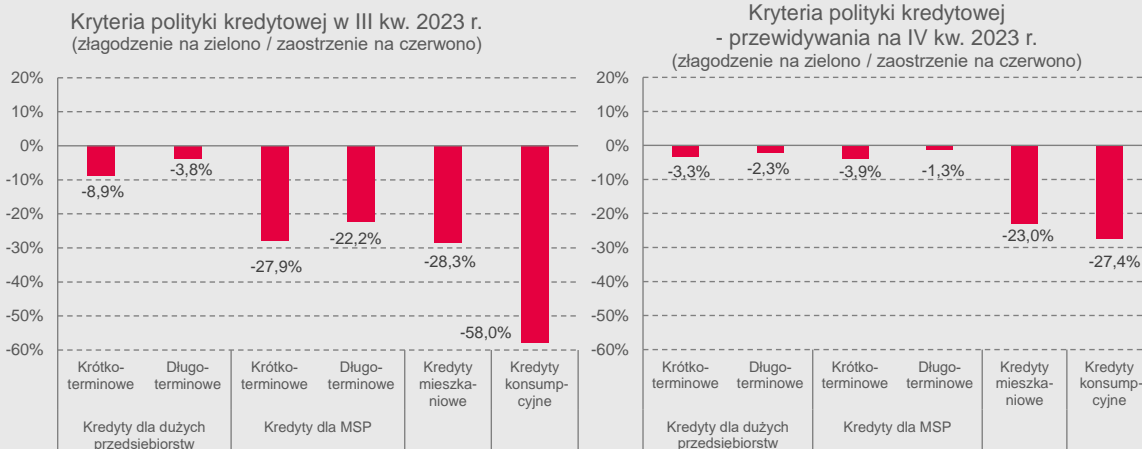
Kredyty konsumpcyjne

Polityka kredytowa: kontynuacja zapoczątkowanego w I kwartale 2022 r. procesu zaostrzania kryteriów polityki kredytowej motywowanego m.in. pogorszeniem jakości portfela kredytowego i pogorszeniem się prognoz sytuacji gospodarczej przy jednoczesnej różnokierunkowej zmianie niektórych warunków udzielania kredytów, m.in. podwyższeniu marży na kredyty obciążone podwyższonym ryzykiem oraz złagodzeniu wymagań co do zabezpieczenia kredytu.

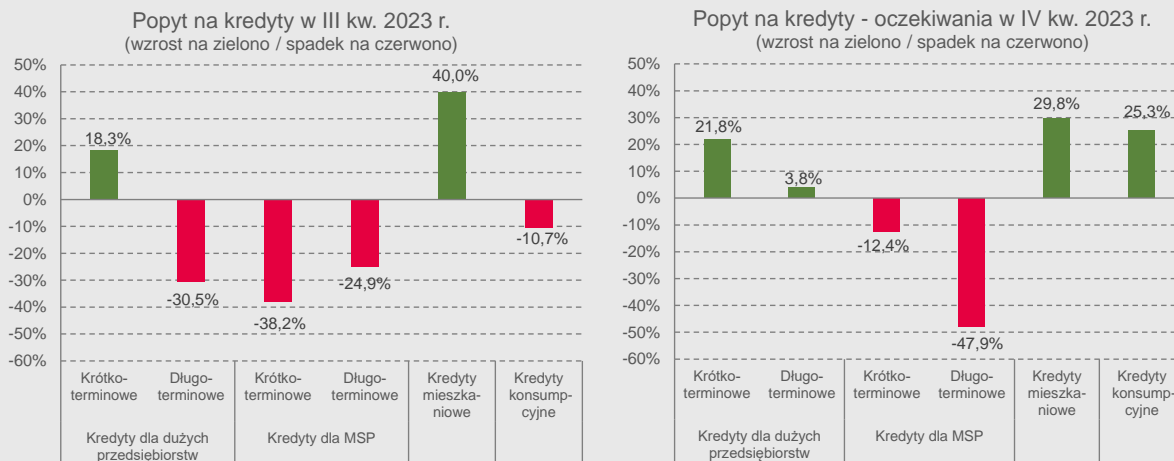
Popyt na kredyt: spadek popytu m.in. w wyniku wykorzystania alternatywnych źródeł finansowania.

Oczekiwania na IV kwartał 2023 r.: kontynuacja zaostrzania polityki kredytowej i dalszy wzrost popytu.

Kryteria polityki kredytowej

Popyt na kredyty

Wstęp

Celem ankiety jest określenie kierunku zmian polityki kredytowej, tj. kryteriów i warunków udzielania kredytów, a także zmian popytu na kredyty w polskim systemie bankowym. Kryteria udzielania kredytów są rozumiane jako ustalone przez bank minimalne standardy zdolności kredytowej, jakie musi spełnić kredytobiorca, aby uzyskać kredyt. Warunki udzielania kredytów są to cechy umowy kredytu uzgadniane przez bank i kredytobiorcę, w tym marża odsetkowa, pozaodsetkowe koszty kredytu, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenia i maksymalny okres kredytowania.

Ankieta została skierowana do przewodniczących komitetów kredytowych banków. Uzyskane odpowiedzi mogą nie uwzględniać stanowiska innych pionów banku niż pion kredytowy. Ankieta została przeprowadzona na początku października 2023 r. wśród 23 banków, których łączny udział w portfelu należności sektora bankowego od przedsiębiorstw i gospodarstw domowych wynosi około 89%.

Wyniki ankiety prezentowane są w postaci struktur, tzn. odsetka banków, które wybrały daną opcję odpowiedzi na poszczególne pytania. Odpowiedzi banków na wszystkie pytania są ważone udziałem danego banku w segmencie rynku, którego dotyczy pytanie.

Agregacja danych, które posłużyły do prezentacji wyników, polegała na policzeniu ważonych struktur procentowych odpowiedzi, a następnie procentu netto, czyli różnicy między odpowiedziami obrazującymi przeciwne tendencje. Dodatkowo publikowana jest alternatywna miara odpowiedzi banków w postaci „wskaźnika rozproszenia”, definiowanego jako procent netto ważony zgodnie z intensywnością odpowiedzi, tj. wagą „100%” dla odpowiedzi oznaczonych jako „znacznie/znaczny” i wagą „50%” dla odpowiedzi oznaczonych jako „nieznacznie/nieznaczny”.

Zgodnie z przyjętą metodyką słowa określające ilość (większość, połowa, istotny odsetek banków, etc.) odnoszą się do ważonych struktur procentowych, a nie do liczby banków. Wyrażenie „większość banków” należy więc rozumieć jako „ważona aktywnością większość banków”. Szczegóły dotyczące metodyki obliczeń przedstawiono w załączniku nr 1.

Jeżeli nie zaznaczono inaczej, przytaczane w tekście liczby oznaczające banki raportujące daną zmianę polityki kredytowej bądź popytu na kredyt odnoszą się do procentu netto.

Poniżej przedstawiono tendencje w zakresie stosowanej przez banki polityki kredytowej oraz kształtowania się popytu w III kwartale 2023 r., jak również przewidywania banków na IV kwartał 2023 r.

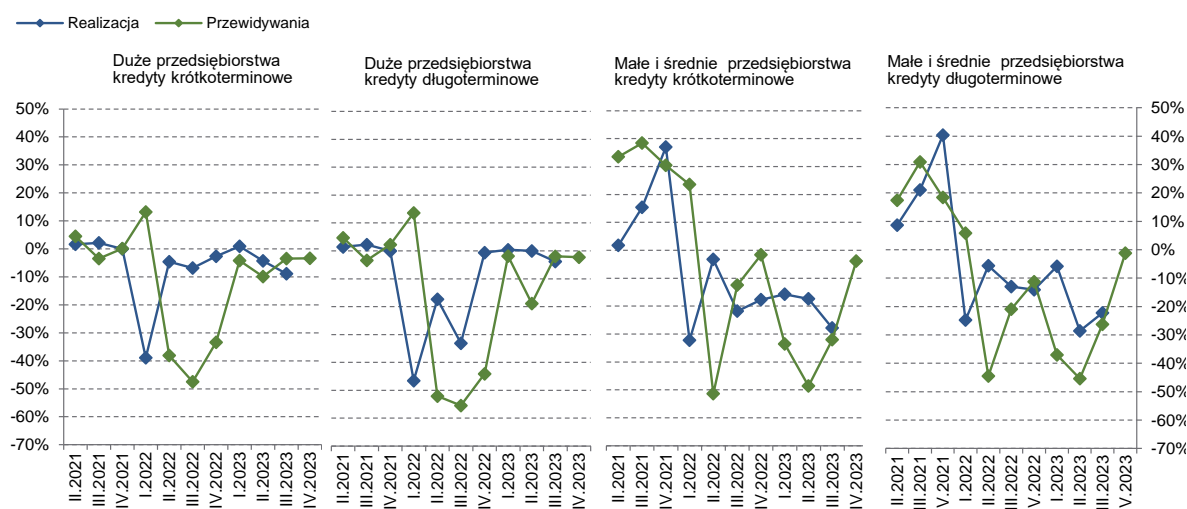
Wartości miar procenta netto i wskaźnika rozproszenia dotyczących poszczególnych pytań zamieszczone są na stronie internetowej NBP w osobnych plikach możliwych do pobrania.

Kredyty dla przedsiębiorstw

W III kwartale 2023 r. banki kontynuowały zaostrzenie kryteriów udzielania krótko- i długoterminowych kredytów dla sektora MSP (procent netto odpowiednio: -28% i -22%, zob. wykres 1) i utrzymały je na dotychczasowym poziomie w stosunku do dużych przedsiębiorstw (procent netto odpowiednio: -9% i -4%).

Banki zaostrzyły niektóre warunki udzielania kredytów dla przedsiębiorstw, w tym zwiększyły wymagania dotyczące zabezpieczenia spłaty kredytu (procent netto: -23%, zob. wykres 2) oraz zmniejszyły maksymalną kwotę kredytu i skróciły maksymalny okres kredytowania (procent netto odpowiednio: -13% i -9%).

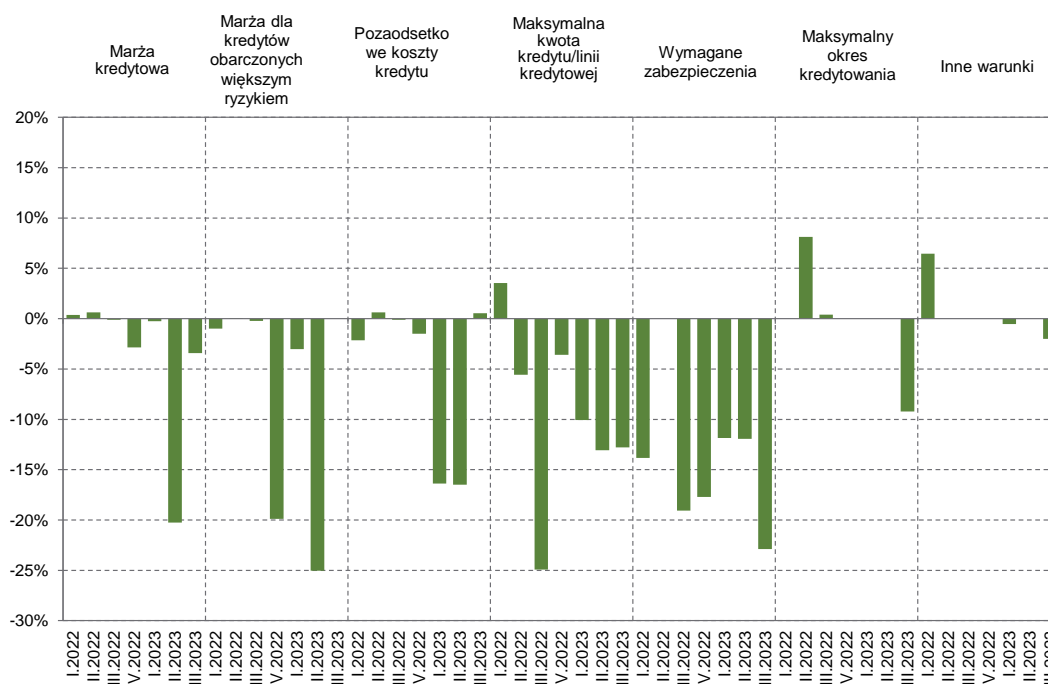
Wykres 1. Kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

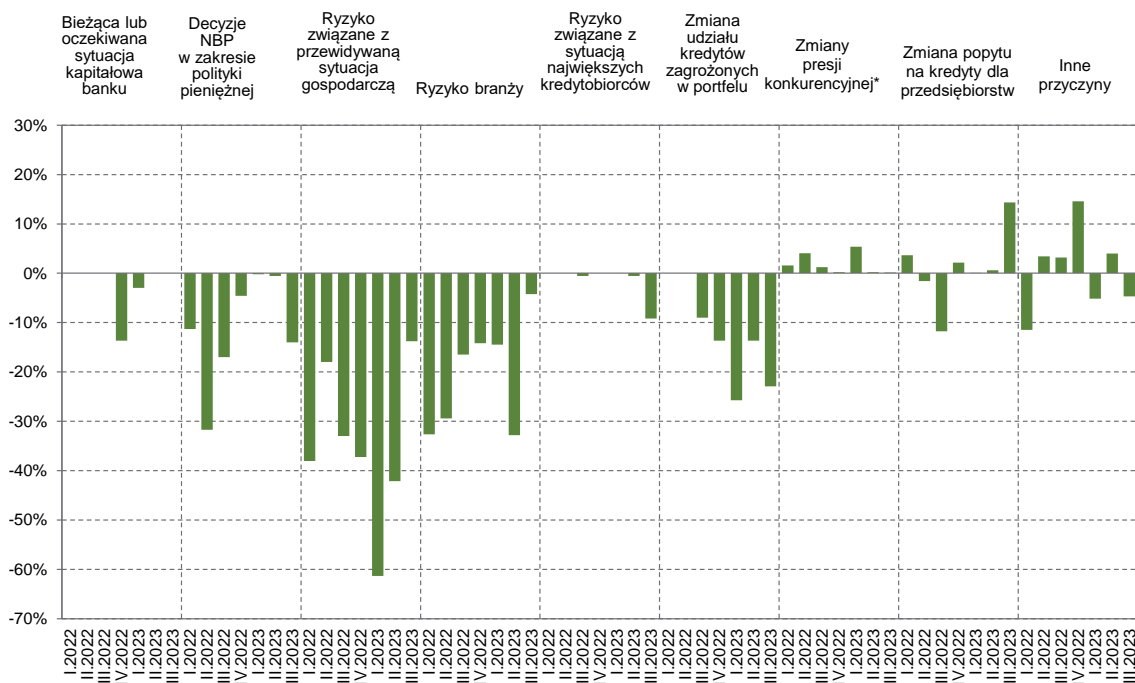
Wykresy zawarte w niniejszym opracowaniu przedstawiają *procent netto*. Dodatnią wartość procentu netto należy interpretować jako złagodzenie polityki kredytowej lub wzrost popytu na kredyty, a ujemną wartość procentu netto – jako zaostrzenie polityki kredytowej lub spadek popytu na kredyty. Szczegółowy opis metodyki obliczeń zawiera Załącznik 1.

Ankietowane banki uzasadniały zaostrzenie polityki kredytowej w III kwartale 2023 r. przede wszystkim pogorszeniem się jakości portfela kredytowego (procent netto: -23%, zob. wykres 3), a także pogorszeniem się prognoz sytuacji gospodarczej kraju i decyzjami NBP w zakresie polityki pieniężnej (procent netto dla obu przyczyn: -14%) oraz wzrostem ryzyka pogorszenia się sytuacji największych kredytobiorców (procent netto: -9%). Za czynnik motywujący do złagodzenia polityki kredytowej wobec przedsiębiorstw banki uznały spadek popytu ze strony przedsiębiorstw na finansowanie kredytem (procent netto: 14%).

Wykres 2. Warunki udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

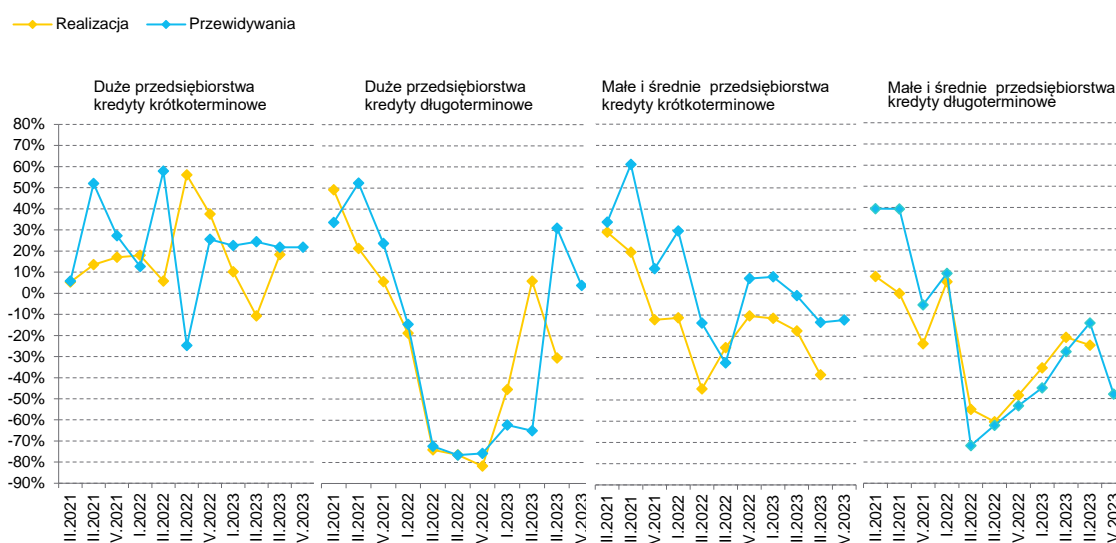
Wykres 3. Przyczyny zmian polityki kredytowej

* Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków, niebankowych instytucji finansowych oraz rynków finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

W opinii ankietowanych banków III kwartał 2023 r. był kolejnym, począwszy do II kwartału 2022 r., okresem spadku popytu ze strony sektora MSP na krótko- i długoterminowy kredyt (procent netto odpowiednio: -38% i -25%, zob. wykres 4). Zmiany popytu ze strony dużych przedsiębiorstw były różnokierunkowe, tj. zwiększyło się zapotrzebowanie na finansowanie krótkoterminowe, ale zmniejszyło na długoterminowe (procent netto odpowiednio: 18% i -31%, zob. wykres 4). W obu przypadkach opinie banków były wyraźnie zróżnicowane: wzrost popytu na kredyty krótkoterminowe zgłosiło 22% a spadek 4% banków, natomiast na kredyty długoterminowe, odpowiednio 18% i 49%.

Wykres 4. Popyt na kredyt dla przedsiębiorstw

Spadek popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw banki uzasadniają przede wszystkim mniejszym zapotrzebowaniem na finansowanie inwestycji oraz zaostrzeniem kryteriów udzielania kredytów (procent netto odpowiednio: -59% i -23%, zob. wykres 5). Negatywny wpływ na wielkość popytu wywarł również spadek zapotrzebowania na finansowanie kapitału obrotowego (procent netto: -13%) a także wykorzystanie przez przedsiębiorstwa alternatywnych źródeł finansowania (procent netto: -9%), w tym własnych środków (procent netto: -23%), kredytów z innych banków i z niebankowych instytucji finansowych (procent netto dla obu przyczyn: -10%). Na wzrost popytu na kredyt oddziaływało natomiast większe zapotrzebowanie przedsiębiorstw na finansowanie restrukturyzacji długu (procent netto: 17%) oraz inne nieobjęte ankietą czynniki, m.in. ożywienie działalności gospodarczej po przerwie wakacyjnej i uruchomienie we wrześniu br. przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa preferencyjnych kredytów na utrzymanie płynności finansowej oraz kredytów w związku ze skupem zbóż, materiału siewnego roślin rolniczych i owoców miękkich (procent netto: 12%)

W IV kwartale 2023 r. banki nie planują wprowadzać istotnych zmian w polityce kredytowej (procent netto we wszystkich segmentach bliski zeru, zob. wykres 1). Oczekują natomiast, że sektor MSP kolejny raz zmniejszy zapotrzebowanie na krótko- i długoterminowe finansowania kredytów (procent netto odpowiednio: -12% i -48%, zob. wykres 4) a duże przedsiębiorstwa zwiększą zapotrzebowanie na kredyt krótkoterminowy i utrzymają na dotychczasowym poziomie na długoterminowy (procent netto odpowiednio: 22% i 4%).

Wykres 5. Przyczyny zmian popytu na kredyt dla przedsiębiorstw

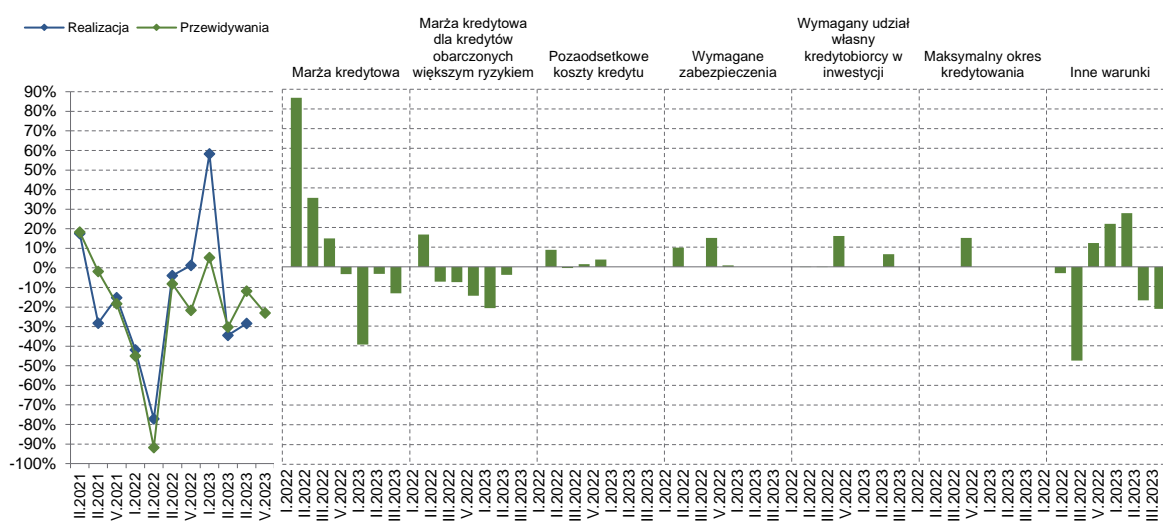

Kredyty dla gospodarstw domowych

Kredyty mieszkaniowe

W III kwartale 2023 r. banki kontynuowały politykę zacieśniania kryteriów (procent netto: -28%, zob. wykres 6) i utrzymały większość dotychczasowych warunków udzielania kredytów mieszkaniowych. Nieliczne banki zwiększyły marżę kredytową (procent netto: -14%)¹.

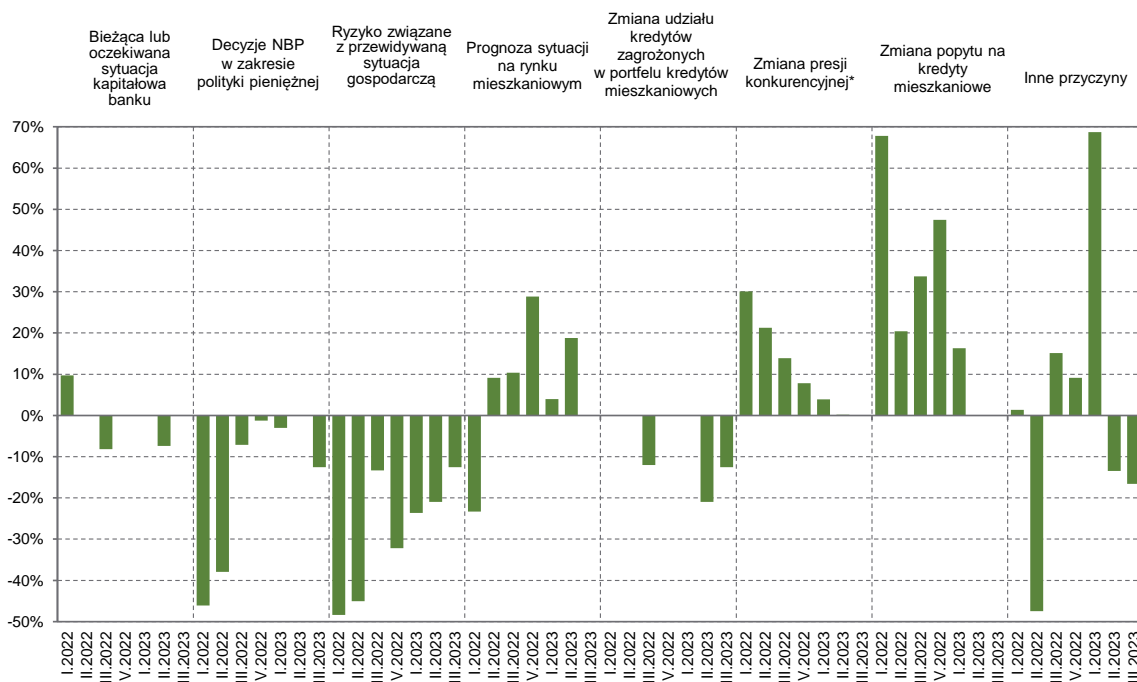
Wykres 6. Kryteria i warunki udzielania kredytów mieszkaniowych

Ankietowane banki wskazywały, że do zaostrzania polityki kredytowej skłaniały je pogarszające się prognozy sytuacji gospodarczej, pogorszenie się jakości portfela kredytów mieszkaniowych oraz decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej (procent netto dla wszystkich czynników: -13%, zob. wykres 7). Za inne niewymienione w ankiecie przyczyny zmiany polityki kredytowej banki uznały m.in. podniesienie minimalnych kosztów utrzymania gospodarstw domowych i zaostrzenie innych parametrów w procedurze wyznaczania zdolności kredytowej kredytobiorców a także poprawę rentowności sprzedaży kredytów mieszkaniowych (procent netto: -17%).

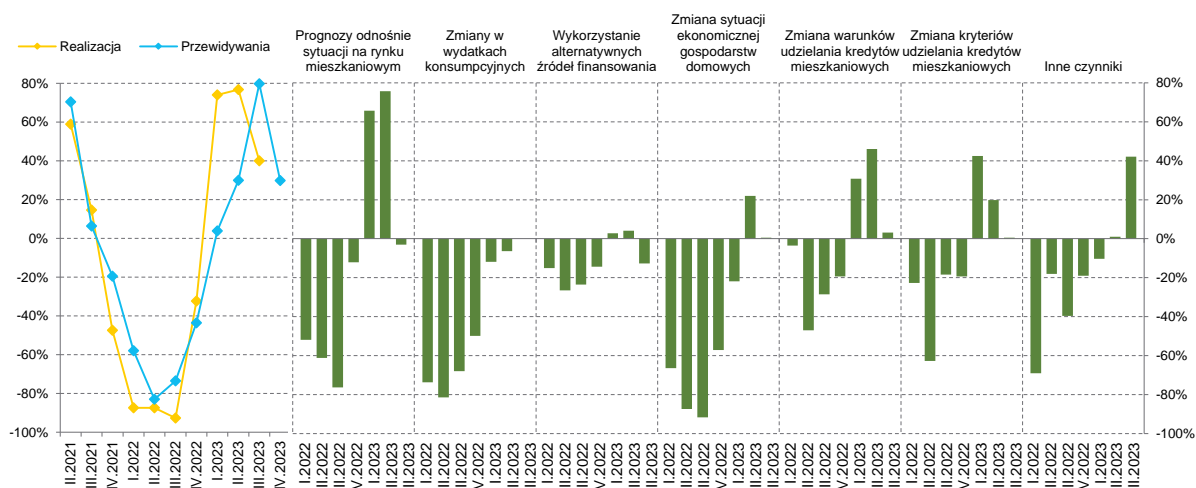
¹ Niektóre banki wymieniły przykłady zmian kryteriów polityki kredytowej, które zaliczyły mylnie jako zmiany warunków nieobjętych ankietą, m.in. podwyższenie minimalnych kosztów utrzymania gospodarstw domowych zgodnie z wytycznymi UKNF (procent netto: -21%).

Wykres 7. Przyczyny zmian polityki kredytowej – kredyty mieszkaniowe

*Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków, niebankowych instytucji finansowych oraz rynków finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

Wykres 8. Popyt na kredyty mieszkaniowe i przyczyny jego zmian

W III kwartale 2023 r. ankietowane banki ponownie odnotowały wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe (procent netto: 40%, zob. wykres 8), choć ich opinie były różnokierunkowe: 53% banków zauważyło wzrost, w tym 31% znaczny, a 13% spadek popytu. Za podstawową przyczynę wzrostu popytu banki uznały czynnik nieobjęty ankietą, tj. uruchomienie w lipcu br. programu *Bezpieczny Kredyt 2%* (procent netto:

42%)². W opinii banków popyt na kredyt mieszkaniowy osłabiał natomiast wykorzystanie przez kredytobiorców alternatywnych źródeł finansowania (procent netto: -13%), w tym kredytów z innych banków, oszczędności gospodarstw domowych i innych źródeł finansowania (procent netto dla wszystkich czynników: -13%).

Na IV kwartał 2023 r. banki planują dalsze zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów mieszkaniowych (procent netto: -23%, zob. wykres 6) oraz **spodziewają się utrzymania wzrostowego trendu popytu na te kredyty** (procent netto: 30%, zob. wykres 8).

Kredyty konsumpcyjne

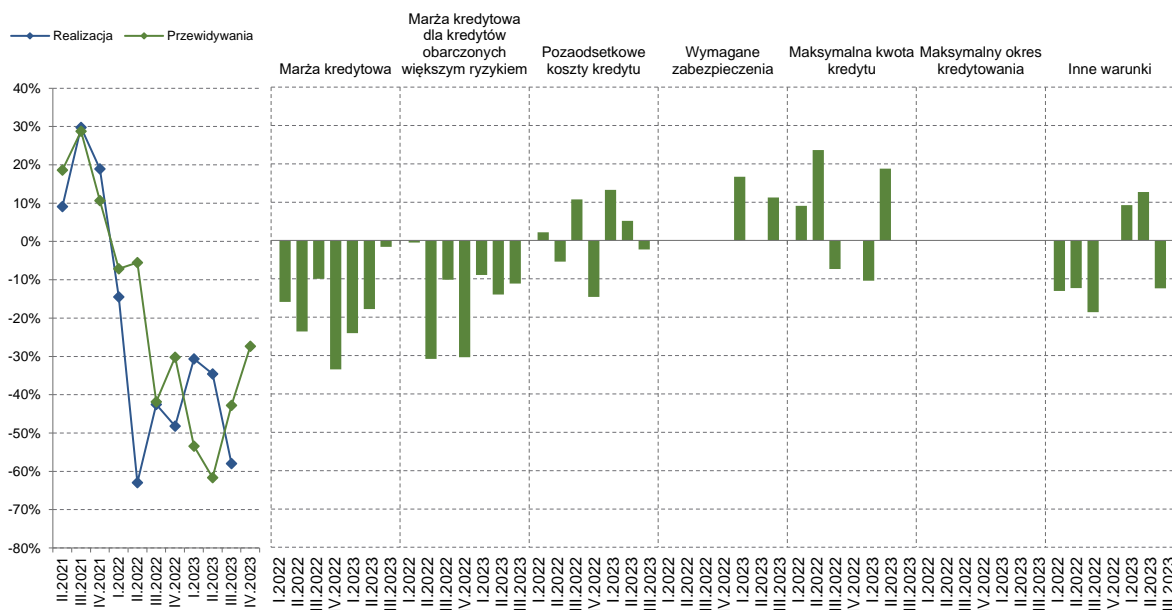
W III kwartale 2023 r. banki kontynuowały, zapoczątkowany w I kwartale 2022 r., proces zaostrzania kryteriów udzielania kredytów konsumpcyjnych³ (procent netto: -58%, zob. wykres 9), a jednocześnie zmieniły tylko niektóre warunki kredytowania, w tym podniosły marżę kredytową dla kredytów obarczonych podwyższonym ryzykiem oraz złagodziły wymagania dotyczące zabezpieczenia kredytu (procent netto odpowiednio: -11% i 11%). Banki zmieniły również inne nieobjęte ankietą warunki m.in. podniosły opłaty w stosunku do klientów obsługiwanych w placówkach i jednocześnie obniżyły w przypadku obsługi zdalnej (procent netto: 12%).

W opinii ankietowanych instytucji do zaostrzenia polityki kredytowej przyczynił się przede wszystkim wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytów konsumpcyjnych (procent netto: -29%, zob. wykres 10) oraz wzrost ryzyka związanego z pogorszeniem się perspektyw gospodarczych kraju (procent netto: -18%), a także inne nieobjęte ankietą czynniki, w tym poprawa rentowności produktów oraz zmiana niektórych parametrów w procedurze wyznaczania zdolności kredytowej (procent netto: -32%).

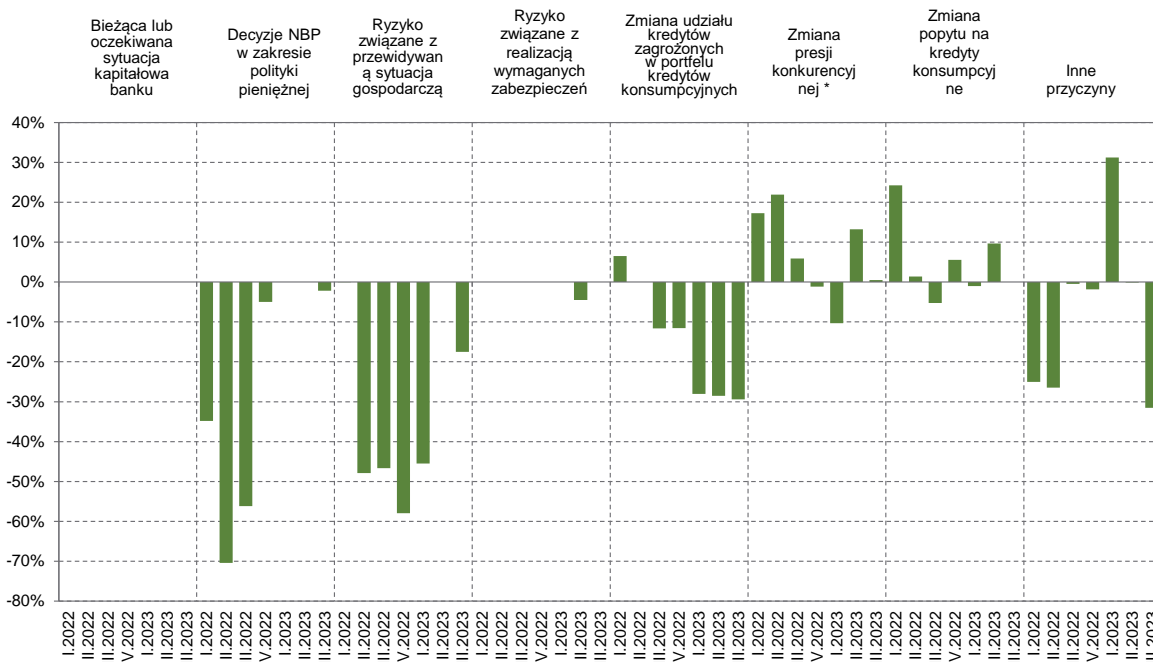
² Wzrost popytu zanotowały zarówno banki oferujące, jak i nieoferujące *Bezpieczny Kredyt 2%*.

³ Niektóre banki jako inne nieobjęte ankietą zmiany warunków kredytowania błędnie wskazały przykłady zmian kryteriów polityki kredytowej, m.in. wydłużenie okresu dokumentowania dochodów z prowadzonej działalności gospodarczej.

Wykres 9. Kryteria i warunki udzielania kredytów konsumpcyjnych

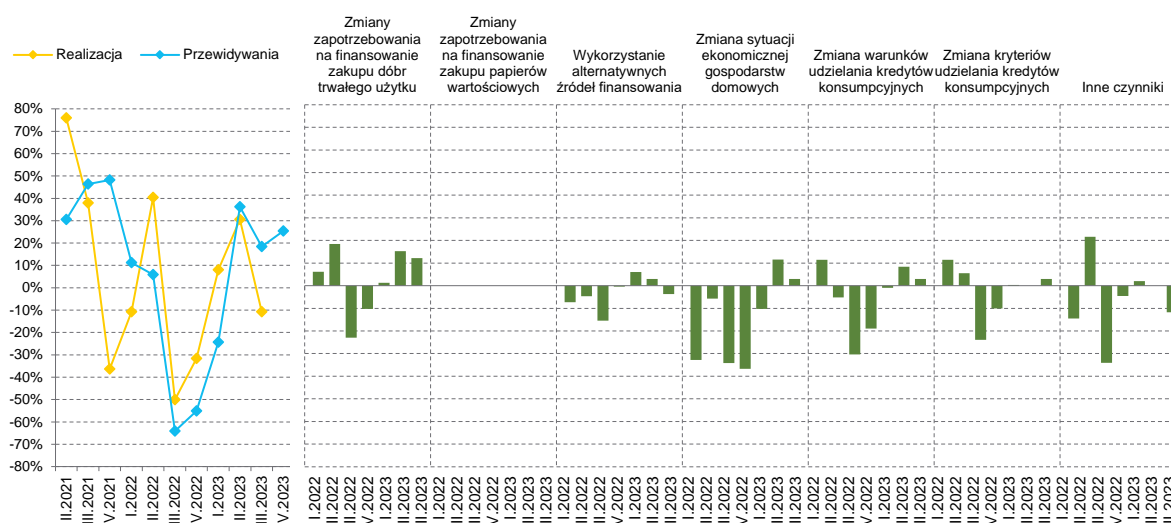
Wykres 10. Przyczyny zmian polityki kredytowej – kredyty konsumpcyjne

*Banki oceniają zmiany presji konkurencyjnej ze strony: innych banków i niebankowych instytucji finansowych. Na wykresie prezentowana jest średnia arytmetyczna tych ocen.

Po dwóch kwartałach wzrostu, w III kwartale 2023 r. banki zaobserwowały spadek popytu na kredyty konsumpcyjne (procent netto: -11%, zob. wykres 11), choć ich oceny były różnokierunkowe: 23% banków zanotowało jego spadek a 12% wzrost. Do zmniejszenia się zainteresowania kredytami konsumpcyjnymi niektórych banków przyczynił się m.in. wzrost presji konkurencyjnej ze strony innych banków (procent netto: -11%), a także inne nieobjęte ankietą czynniki, m.in. spadek sprzedaży w okresie powakacyjnym (procent netto: -12%). W opinii banków czynnikiem pobudzającym popyt na kredyty konsumpcyjne było większe zapotrzebowanie na finansowanie zakupu dóbr trwałego użytku (procent netto: 12%).

Wykres 11. Popyt na kredyty konsumpcyjne i przyczyny jego zmian

W IV kwartale 2023 r. banki planują kontynuować zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów konsumpcyjnych (procent netto: -27%, zob. wykres 9) i prognozują wzrost popytu na te kredyty (procent netto: 25%, zob. wykres 11).

Załącznik 1

Metodyka

Wyniki ankiet prezentowane są w postaci struktur, tzn. odsetka banków, które wybrały daną opcję odpowiedzi na poszczególne pytania. Odpowiedzi banków są ważone udziałem danego banku w segmencie rynku, którego dotyczy pytanie⁴.

Znaczenie poszczególnych banków w danym segmencie rynku reprezentują udziały należności danego banku w należnościach wszystkich 23 banków, które odpowiedziały na ankietę, w rozbiciu na poszczególne kategorie należności. Poniższa tabela prezentuje segment rynku, którego dotyczą poszczególne pytania, i kategorię należności, która posłużyła do obliczenia udziałów poszczególnych banków w danym segmencie rynku.

Tabela 1. Segment rynku i odpowiadająca mu kategoria należności uwzględniona przy liczeniu wag

Nr. pytań	Segment rynku	Kategoria należności
1, 4, 6, 7	Kredyty krótkoterminowe dla małych i średnich przedsiębiorstw	Należności od małych i średnich przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji do 1 roku łącznie z rachunkiem bieżącym
1, 4, 6, 7	Kredyty krótkoterminowe dla dużych przedsiębiorstw	Należności od dużych przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji do 1 roku łącznie z rachunkiem bieżącym
1, 4, 6, 7	Kredyty długoterminowe dla małych i średnich przedsiębiorstw	Należności od małych i średnich przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji powyżej 1 roku
1, 4, 6, 7	Kredyty długoterminowe dla dużych przedsiębiorstw	Należności od dużych przedsiębiorstw o pierwotnym terminie realizacji powyżej 1 roku
2, 3, 5	Kredyty dla przedsiębiorstw ogółem	Należności ogółem od przedsiębiorstw, spółek, spółdzielni i przedsiębiorców indywidualnych
8, 9, 10, 13, 14, 16, 17	Kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych	Kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych
8, 11, 12, 13, 15, 16, 17	Kredyty konsumpcyjne i inne dla gospodarstw domowych	Należności ogółem od osób prywatnych pomniejszone o kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych

Uwaga: Wszystkie kategorie należności dotyczą rezydentów.

Źródło: NBP.

⁴ Wazenie odpowiedzi poszczególnych podmiotów jest często stosowanym rozwiązaniem przy opracowywaniu wyników ankiet typu jakościowego. Por. M. Bieć „Test koniunktury. Metody, techniki, doświadczenia”, Prace i materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego, Nr 48, SGH, 1996, str. 71-114.

Poszczególnym odpowiedziom na *wszystkie pytania* przypisywana jest zatem waga, będąca udziałem banku w danym segmencie rynku. Przy liczeniu wag uwzględniono średni stan należności danej kategorii w pierwszym i drugim miesiącu kwartału poprzedzającego kwartał, którego dotyczy ankieta⁵.

Oprócz struktur dla każdej odpowiedzi policzono tzw. procent netto, który jest różnicą między odsetkami odpowiedzi pokazującymi przeciwne kierunki zmian oraz wskaźnik rozproszenia, definiowany jako procent netto ważony zgodnie z intensywnością odpowiedzi, tj. wagą „100%” dla odpowiedzi oznaczonych jako „znacznie/znaczny” i wagą „50%” dla odpowiedzi oznaczonych jako „nieznacznie/nieznaczny”. Wielkości te pokazują zatem ogólną tendencję w danym segmencie rynku. Sposób liczenia procentu netto dla poszczególnych pytań zawiera tabela 2.

Tabela 2. Sposób liczenia procentu netto

Nr. pytań	Definicja procentu netto
1, 8	Różnica między sumą odpowiedzi „znacznie złagodzone” i „nieznacznie złagodzone” a sumą odpowiedzi „znacznie zaostrzone” i „nieznacznie zaostrzone”. Ujemny wskaźnik oznacza tendencję do zaostrzenia kryteriów
2, 9, 11	Różnica między sumą odpowiedzi „znacznie złagodzone” i „nieznacznie złagodzone” a sumą odpowiedzi „znacznie zaostrzone” i „nieznacznie zaostrzone”. Ujemny wskaźnik oznacza tendencję do zaostrzenia warunków
3, 10, 12	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej”. Ujemny wskaźnik oznacza, że dany czynnik w większym stopniu przyczynił się do zaostrzenia niż złagodzenia polityki kredytowej.
4, 13	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrósł znacznie” i „wzrósł nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszył się znacznie” i „zmniejszył się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza wzrost popytu.
5, 14, 15	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na wzrost popytu” i „nieznaczny wpływ na wzrost popytu” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na spadek popytu” i „nieznaczny wpływ na spadek popytu”. Dodatni wskaźnik oznacza, że dany czynnik oddziaływał na wzrost popytu, ujemny – na spadek.
6, 16	Różnica między sumą odpowiedzi „zostanie znacznie złagodzona” i „zostanie nieznacznie złagodzona” a sumą odpowiedzi „zostanie znacznie zaostrzona” i „zostanie nieznacznie zaostrzona”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwane złagodzenie polityki kredytowej.
7, 17	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrośnie znacznie” i „wzrośnie nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszy się znacznie” i „zmniejszy się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwany wzrost popytu.

Źródło: NBP.

⁵ Na czas opracowywania wyników ankiety nie są dostępne dane dotyczące stanu należności w poszczególnych bankach w trzecim miesiącu tego kwartału ze względu na około trzytygodniowe opóźnienie w raportowaniu.

www.nbp.pl

